

Tadas Vrublevskis bičiulių akimis

DANUTA SADKOVSKA

Krokuva

Šio straipsnio autorė gydytoja D. Sadkovska (Sadkowska) gyvena Krokuvoje, yra Vilniaus ir Vilniaus krašto mylėtojų draugijos Krokuvoje narė. Jos vaikystė ir jaunystė prabėgo Vilniuje. 1945 m. išvyko gyventi į Lenkiją.

Danutos tėvą Stanislovą Sadkovskį įsūnijo, išaugino ir išmokslino Tadas Vrublevskis. S. Sadkovskis baigė universitetą Peterburge. Sukūręs šeimą Maskvoje, netrukus grįžo į Vilnių. D. Sadkovska žurnalistams yra sakiusi, jog senelį Tadaį Vrublevskį ir jo butą prisimena tarsi pro miglas. Kai jis mirė (1925), mergaitė buvo dar maža. Po ketverių metų ji neteko ir savo tėvo. S. Sadkovskis palaidotas Vilniaus Rasų kapinėse, greta Tado Vrublevskio.

Kiek sutrumpinus, straipsnis parengtas pagal D. Sadkovskos pranešimą, skaitytą Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos surengtoje mokslinėje konferencijoje, skirtoje T. Vrublevskio mirties 70-osioms metinėms (1995 m.).

Visais gyvenimo tarpsniais turim darbo draugų, bičiulių, ir tokios draugystės kartais išlieka visam gyvenimui. Tadas Vrublevskis savo ilgame ir darbų pilname gyvenime turėjo draugų ir bičiulių, kurie jam ilgus metus buvo ištikimi.

Apie T. Vrublevskį nuo pat grįžimo į Vilnių telkėsi daug draugų ir kolegų, iš kurių 1890 metais susikūrė vadinamųjų „šbravcų“ („nenaudėlių“) draugija. Jų pačių paliudijimų aptikti nepavyko, bet esama jų šeimos narių prisiminimų. Tiesa, šbravcų suėjimuose moterys dalyvauti negalėjo, tačiau prisiminimuose rašoma, jog namuose visuomet apie tai buvo kalbama kaip apie laisvos ir nepriklausomos minties, intelektualaus sąmojo židinį. Draugijos tikslas buvo palaikyti ryšį ir keitimąsi mintimis tarp įvairiausių ištikinimų žmonių; ji buvo ir viešosios nuomonės kristalizavimosi židiny. Šis diskusijų forumas suvaidino didelį vaidmenį saugodamas lenkų kultūrą rytiniuose pasieniuose. (Tiems suėjimams apibūdinti tiktų citata iš *Nowe wiadomości drukowe* 1903 m. lapkričio 1 d. numerio: „Pagrindinis tų šeštadienių susitikimų tikslas – pasidalyti mintimis ir padiskutuoti esmingais ar aktualiais klausimais. Čia būdavo daktarai, advokatai, inžinieriai, žurnalistai, dar kai kas iš miesto valdžios. Šeimininkas praneša [...] naujienas iš politinio gyvenimo, o svečiai atneša miesto žinių.“)

Kaip minėta, moterys draugijoje nedalyvavo. Tačiau čia norėčiau paminėti porą jų, su kuriomis T. Vrublevskį siejo draugystė ir kurios labai daug padėjo Bibliotekos kūrėjui jo darbe. Visų pirma tai p. Teresa Zakševska (Zakrzewska, 1852–1939), ilgametė prancūzų kalbos mokytoja, daug metų talkinusi kataloguojant fondus. Jai paminėti skirtame posėdyje 1939 m. Bibliotekos direktorius Stefanus Burhardtas pažymėjo: „Jos ranka rašytos katalogo kortelės yra pačios dailiausios ir tiksliausios“.

Pirmojo pasaulinio karo metais daug bičiulių išvyko iš Vilniaus; tie, kas sugrįžo, vėl pradėjo burtis apie Mecenatą. Tarp jų buvo ir nauja ištikima bendradarbė p. Helena Drège, kurios plunksnai priklauso daug spaudoje skelbtų biogramų ir straipsnių. Ponia Helena dirbo Bibliotekoje iki pat savo išvykimo iš Vilniaus 1945 m.

Dabar norėčiau pacituoti kelių Tado Vrublevskio draugų teiginius; tarp jų buvo ir lenkų, ir lietuvių, ir baltarusių, ir žydų. Pats jis sakydavo esąs lenkas, tačiau siekė visų tautybių gyventojų sutarimo, tai buvo jo rūpestis. Taigi priminsiu dr. [Danielių] Alseiką [1881–1936], kurį su Mecenatu siejo ilgų metų draugystė. Jo liudijimu, Tadas Vrublevskis visą savo gyvenimą

buvo visų skriaudžiamųjų ir persekiojamųjų gynėjas; būdamas lenkas, gynė visų krašto gyventojų lygiateisiškumą, reikalaudamas visiems vienodų teisių ir laisvių. Daugeliui baltarusių, su kuriais bičiuliavosi, padėdavo patarimais, gynė teismuose, kartu pabrėždamas brolytės svarbą. Išklausydavo kiekvieną besikreipiantį, kiekvieną paremdavo geranorišku patarimu, palaikydamas viltį sunkiam gyvenimo kely. Kaip prisimena baltarusis kun. Stankevičius, dažnai padėdavo nesavanaudiškai, elgdamasis kaip „tiesos žynys“. Kitas bičiulis baltarusis, senatorius Bohdanovičius, T. Vrublevskį apibūdino kaip teisingumo žynį – teisingumo, kuriam visą gyvenimą ištikimai tarnavo.

Studijų laikų kolega ir ištikimas bičiulis dr. Jakubas Wygodzki (Wygodzki), kaip ir kiti, laiko Tada Vrublevskį ne tik vienu gabiausių, talentingu didelio išsilavinimo žmogum, bet ir „krištolinio būdo“, savo veikloje niekuomet nesivadovavusiu asmeniniais sumetimais. Ilgą laiką jį pažindamas, pastebi gilų T. Vrublevskio misticizmą, kuris galėjo lemti, kad būdavo kitų nesuprastas.

Žydų tautybės bičiuliai labai vertino T. Vrublevskio kalbos mokėjimą ir žydų kultūros pažinimą.

Tarp artimų ir senų draugų paminėtinas ir teisėjas Janas Pilsudskis (Juzefo Pilsudskio brolis). Jis pabrėžia Vrublevskio žinių ir interesų platumą, jo kolekcininko aistrą ir knygos meilę. Taip buvo sukurta biblioteka, kuri iš idėjos turėjo būti vieša, skirta visiems Vilniaus krašto gyventojams, biblioteka, kuria galėtų naudotis kiekvienas. Pilsudskis pažymi Vrublevskį buvus išskirtinai kuklų ir viską paaukojus dėl savo numylėtų knygų. Tą knygos meilės ir kolekcionavimo aistrą iškelia ir Stefanus Rygelis (Rygiel), Vilniaus universiteto bibliotekos direktorius, ne kartą diskutavęs su Vrublevskiu ir bendradarbiavęs Bibliotekininkų ir bibliofilų draugijoje.

Kitas senas Vrublevskio bendradarbis, advokatas Vitoldas Abramavičius (Abramowicz), bešališkai iškelia jo erudiciją, iškalbos talentą tarnaujant tiesos, gėrio ir teisingumo idealams; pažymi, kad visi jo pasisakymai ir gynimai buvo pagrįsti giliomis studijomis ir apmąstymais; prisimena prieškarines bylas – dažnai tai būdavo bylos dėl slapto mokymo, dėl nelegalių organizacijų ar pasipriešinimo valdžiai. Tadas Vrublevskis prieš Pirmąjį pasaulinį karą Rusijoje, o po karo Lenkijoje buvo vienas žymiausių advokatų.

Artimiausias bičiulis buvo Liudvikas Abramovičius (Abramowicz), publicistas, *Przegląd Wileński* redaktorius. Jis prisimena, kad žemietijų veikėjų suvažiavime Maskvoje 1905 m. Vrublevskio kalbos dėka iš naujo aktualus tapo Lenkijos karalystės autonomijos klausimas. Pabrėžia, kad Tadas Vrublevskis visuomet pasisakydavo kaip visų tame krašte gyvenančių tautybių santarvės šalininkas. L. Abramovičius buvęs nemalonus prieš Vrublevskį nukreiptos kampanijos liudininkas rinkimuose į III Rusijos dūmą, kuriuose šis draugų įkalbėtas buvo iškėlęs savo kandidatūrą ir pralaimėjo; dėl tos kampanijos skaudžiai išgyveno ir nuo tol nedalyvavo jokiose politinėse akcijose. Gyveno vis labiau atsiskyres, paskutiniaisiais metais atsidėjęs vis gaušėjantiems savo rinkiniams, kuriuos reikėjo sutvarkyti. Prisimena, kaip nuo ryto iki išnaktų Vrublevskis dirbo, neištaikydamas laiko nei pailsėti, nei gydytis; vis dėlto dar paskutiniaisiais metais perskaitė teisininkų kongrese porą pranešimų, sulaukusių didelio dalyvių įvertinimo.

Pažymėtini yra Aleksandro Lednickio, kolegos dar iš Peterburgo studijų laikų, prisiminimai. Autorius apibūdina Vrublevskį kaip neeilinį žmogų, sudėtingo charakterio, ryškių kontrastų asmenybę.

Verta dėmesio yra prieškarinių bičiulių sueigų pas Vrublevskį trumpa charakteristika, pateikiama Michalo Sokolnickio: „Savo ištaigingo, vertingų daiktų pilno buto bibliotekoje jis [Vrublevskis] vaišindavo svečius juoda kava, vaikštinėdamas tarp jų sfinkso veidu, glostydamas ilgą barzdą ir kartkartėmis pūkščiodamas dūmą iš savo senovinės pypkės“...

Dar iš seno bičiulio Alfredo Sulistrovskio (Sulistrowski) dukters p. Helenos Römer-Ochenkowskos prisiminimų: ji dažnai užeidavusi patarimo, gero žodžio. Įtaigiai aprašo, kaip užbėg-

davusi laiptais į trečią aukštą, paprastai su kokia skubiai sprendimo reikalaujančia problema, ir išgirdusi lėtus žingsnius laukdavo, kol prasivers durys ir senas bičiulis pasveikins šypsena. „Uždaramė tvankiame bibliotekos ore tarsi tvyrojo kokie tiršti narkotikai, veikiantys raminaimai, skatinantys atitrūkti nuo menkų išorinių dalykų ir stiprinantys atsparumo galias“. Daug žodžių nereikėdavo, kad nusiramintum ir išsiaiškintum visus klausimus, dėl kurių čia atėjai. Ponia Helena šiltai prisimena sekmadieninius susitikimus prie kavos viename iš to erdvaus buto kambarių, į kuriuos pokariu vėl rinkdavosi bičiuliai ir klausydavosi šeimininko. Stalai būdavo padengti kavai, o pro kambario langus buvo matyti Napoleono aikštė.

Iš lenkų k. vertė
VIRGINIJA APUTIENĖ

T. Wróblewski in the Eyes of His Friends

S U M M A R Y

Doctor Danuta Sadkowska, the author of this article, lives in Cracow. She is the member of the society of Vilnius region adorers' in Cracow. She spent her childhood and youth in Vilnius and moved to Poland in 1945.

Danuta's father, Stanisław Sadkowski, was adopted, brought up and educated by Tadas Vrubleviskis. S. Sadkowski graduated from the University of St. Petersburg. He got married in Moscow and soon returned to Vilnius. When interviewed by journalists, D. Sadkowska once had mentioned that she could remember her grandfather T. Wróblewski and his flat very dimly. She was a little girl when he died in 1925. Her father died four years later. S. Sadkowski has been buried in Vilnius, alongside T. Wróblewski.

The article mentions society „Towarzystwo Szubrawców“ which was organized by T. Wróblewski in Vilnius and also it talks about his warm and sincere relations with the people of different nationalities.